
STRUČNI I ZNANSTVENI SKUPOVI

MEDJUNARODNI TRAKTAT O MUZEOLOGIJI

Tibor Sekelj

Sve veći razvoj turizma i želje za međusobnim upoznavanjem među narodima doveli su u posljednje dve decenije u prvi plan svest o potrebi očuvanja kulturne i prirodne baštine čovečanstva, i njenog adekvatnog korištenja u društveno-političke, kulturne, pedagoške i rekreacione svrhe.

Time je ne samo narasla važnost muzeja, već i njihova uloga u savremenom društvu dobila nove elemente koji ih čine bitnim faktorom u razvoju odnosa u svetu. Posete muzejima postale su masovnije nego ikada ranije. A naučnici i drugi poslenici muzejske struke razradili su nove teorije, nove sadržaje i nove tehnike da bi muzeji što bolje i što svestranije udovoljili novim potrebama. Novi muzeji niču na sve strane, u razvijenim i u zemljama u razvoju, a tradicionalni muzeji menjaju svoju fizionomiju, svoje ciljeve i sadržaje, svoju izložbenu tehniku i kulturne programe.

Informacija o najrazličitijim aspektima te tihe muzejske revolucije kroz koju prolazimo razasuta je u mnoštvu stručnih časopisa i knjiga izdatih u raznim zemljama na velikom broju jezika, što čini sav taj dragoceni materijal nedostupnim za većinu onih kojima bi bio od koristi.

Zato je ICOM već 1971. godine pokrenuo prikupljanje gradje i izdavanje jedne knjige o novim tendencijama u mu-

zeologiji, ali delo koje je tom prilikom izdato bilo je suviše skučeno, zbog nedovoljnih finansijskih sredstava, i nije zadovoljilo potrebama struke.

Generalna konferencija ICOM-a se 1977. godine vratila na tu ideju i imenovala je "ad hoc" Komitet za planiranje TRAKTATA O MUZEOLOGIJI. U tom komitetu se nalaze dva člana Medjunarodnog komiteta za pripremu muzejskih kadrova /Cuypers - Belgija, Boylan - Vel. Britanija/, dva člana Medjunarodnog komiteta za muzeologiju /Sofka - Švedska, Sekelj - Jugoslavija/, dva člana Sekretarijata ICOM-a /stalni savetnik Riviere - Francuska, gen. sekretar Montreal - Španija/, tri člana Izvršnog odbora ICOM-a i jedan predstavnik UNESCO-a /delegirani ad hoc/.

Komitet za planiranje sastao se u novembru 1978. i u septembru 1979, u drugoj prilici na poziv UNESCO-a kao skup eksperata. Na prvom skupu je razradjen sadržaj Traktata, a na drugom su razmotrene finansijske potrebe publikacije, i odlučeno je da se finansijski plan predloži UNESCO-u.

Ovaj značajan proizvod saradnje ICOM-a i UNESCO-a daće kao finalni rezultat delo od četiri toma, od ukupno 1.400 strana. Neće to biti ni udžbenik ni enciklopedija već traktat, nešto kao zbornik radova najistaknutijih stručnjaka iz svih geografskih područja, specijalizovanih u širokoj lepezi struka vezanih za dobro funkcionisanje savremenog muzeja, kao što su: konzervacija, dokumentacija, istraživanje, proučavanje, izlaganje, interpretacija, vaspitanje, služba informisanja i administracija muzeja. Delo će imati u vidu potrebe raznih vrsta muzeja u raznim delovima sveta, na različitim stepenima razvoja okoline. To će, dakle, biti stručna knjiga za stalno konsultovanje, radi stvaranja i što efikasnijeg vođenja i unapređivanja muzeja prema zahtevima sadašnjice i budućnosti.

Ovakav će traktat biti koristan ne samo sadašnjim i budućim muzejskim radnicima širom sveta, već i upravnim organima zaduženim za očuvanje spomenika kulture u najširem smislu, naučnicima, amaterima i saradnicima muzeja u bilo kojoj od disciplina obuhvaćenih muzejima, zatim univerzitetskim, muzejskim i javnim bibliotekama, kao i sredstvima javnog informisanja u kulturi.

Dok UNESCO uzima na sebe odgovornost za ostvarenje ovog projekta, ICOM će odgovarati za prikupljanje tekstova i oformljenje Traktata i njegove sadržine. Komitet za planiranje verovatno će dalje funkcionisati kao redakcioni odbor, a biće imenovan jedan glavni urednik za koordinaciju rada.

Prema planu Traktat će najpre biti objavljen na engleskom i francuskom jeziku, a biće pristupačan za izdavanje na drugim jezicima uz veoma povoljne uslove.

Da bi imao medjunarodni karakter ne samo po sadržini već i po autorstvu, autori pojedinih napisa u Traktatu biće najbolji stručnjaci za pojedine aspekte muzeologije iz celog sveta. Pojedini će članci imati dužinu od 4 - 8 kucanih strana i sam autor treba da ga prezentira na francuskom ili engleskom. Svi će se napisi odnositi na teme iz "Sadržaja" koji se niže objavljuje. Ponekad će o istoj temi biti objavljena i dva ili tri različita, pa i suprotna gledišta raznih autora, tako da Traktat neće imati za cilj da nametne čitaocu određenu tezu, već da mu ukaže na razna mišljenja i mogućnosti, da bi ga potakao na vlastito razmišljanje i traženje vlastitih rešenja.

U ime Komiteta za planiranje ovime pozivamo na saradnju kolege iz muzejske struke koji mogu i žele da razrade jednu ili više tema preciziranih u listi sadržaja. Prim-

ljeni radovi će biti honorisani samo simboličnom sumom, kao naknadom za troškove.

Kandidati za autore, pre nego što bi pristupili razradi teme, treba da napišu rezime od oko 300 reči /jedna kucana strana sa proredom/, i da ga na engleskom ili francuskom pošalju, uz osnovne podatke o sebi i svojoj stručnosti /školovanje, iskustvo/, Generalnom sekretaru ICOM-a, 1, rue Miollis, 75732 PARIS CEDEX 15, Francuska. Zatim treba čekati odgovor glavnog urednika, koji će se ponekad morati opredeliti između više sličnih ponuda na istu temu.

Računa se da će rad na Traktatu trajati četiri godine. Zato je potrebno ponude poslati do sredine 1981. godine.

TRAKTAT O MUZEOLOGIJI

opšti plan knjige

TOM I. 300-350 strana

- 0. Naslovna strana, naslov, podnaslov
 - 0. Upozorenje
 - 0. Opšti sadržaj
 - 0. Uparedna terminologija na arapskom, engleskom, kineskom, španskom, francuskom i ruskom
 - 1. Uvod
 - 2. Cilj i zadatak muzeja u društvu
 - 2.1. U prošlosti
 - 2.2. Danas
 - 3. Muzej i baština. Prvi dio
 - 3.1. Zbirke i istraživanja
 - 3.2. Fizička zaštita
 - 0. Lista ilustracija
 - 0.1. Izvori
 - 0.2. Bibliografija
 - 0.3. Ikonografija
-

TOM II. 350-400 strana

- 0. Naslovna strana, naslov, podnaslov
- 0. Poseban sadržaj
- 3. Muzej i nasleđe. Drugi deo
- 3.3. Publika
- 3.4. Prezentacija
- 3.5. Animacija i vaspitanje
- 3.6. Difuzija

- 3.7. Dokumentacija
 - 3.8. Muzejski deo u parkovima
 - 0. Posebna lista ilustracija
 - 0. Specifična dokumentografija
-

TOM III. 300-350 strana

- 0. Naslovna strana, naslov, podnaslov
 - 4. Muzej i arhitektura
 - 5. Institucija muzeja
 - 6. Zaključak
 - 0. Specifična dokumentografija
-

TOM IV. 300-350 strana

- 0. Naslovna strana, naslov, podnaslov
 - 0. Opšti sadržaj
 - 7. Reprezentativne monografije /posebni slučajevi/
 - 8. Opšti indeks
 - 0. Opšti spisak ilustracija
 - 0. Opšta dokumentografija
-

SADRŽAJ

1. Uvod

Kulturna baština /definicija/ u odnosu na muzej:

- jedne komune,
- jedne nacije,
- jedne regije /sveta/,
- celog čovečanstva.

Prirodna baština /divlja, prirodna i preinačena od čoveka/:

- pokretna dobra,
- nepokretna dobra,
- potrošna dobra.

2. Ciljevi i zadaci muzeja u društvu, kroz vekove i danas

2.1. Muzej kroz vekove u raznim krajevima sveta /više priloga o svakom periodu sa geografskog i stručnog stanovišta/.

- 2.1.1. Antika;
- 2.1.2. Srednji vek;
- 2.1.3. Od kraja 15. do sredine 18. veka;
- 2.1.3.1. Članak: prvi moderni traktat o muzeologiji, Quickelberg, 16. vek;
- 2.1.4. Razvoj muzeja u eri kapitalizma, patronata, kolonijalizma /1750-1917/;
- 2.1.5. Pojava "dva sveta" /1917-1945/;
- 2.1.6. Era dekolonizacije /posle 1946/;
- 2.1.7. Muzeološki pokret: nacionalne i međunarodne organizacije.

2.2. Muzej današnjice

2.2.1. Unidisciplinarni muzeji:

- 2.2.1.1. umetnosti /više priloga sa raznih aspekata/,
- 2.2.1.2. nauke o čoveku /više priloga/,
- 2.2.1.3. nauke o prirodi /više priloga/,
- 2.2.1.4. univerzalne nauke /više priloga/,
- 2.2.1.5. muzeji posvećeni odredjenim lokalnim i posebnim temama /ili tretirani u sekciji "posebni slučajevi", Tom IV/;

2.2.2. Pluridisciplinarni ili interdisciplinarni muzeji:

- 2.2.2.1. kompleksni muzeji. Nacionalni. Regionalni. Lokalni. Muzeji sa više tema /više priloga/,
- 2.2.2.2. Memorijalni i biografski muzeji,
- 2.2.2.3. Muzej za posebnu publiku /na pr. za decu/,
- 2.2.2.4. Ekomuzeji.

3. Muzej i baština /Prvi deo/

3.1. Zbirke i istraživanja

- 3.1.1. Zbirke: cilj zbirke /nasledje, upoznavanje, vaspitanje/;
- 3.1.2. Tipovi zbirki /pokretna dobra, nepokretna, potrošna/;
- 3.1.3. Politika akvizicije. Osnova: naučno poznavanje. Opis kulturne politike na nivou nacionalnom ili institucionalnom. Koherentna akvizicija prema programu i planu;
- 3.1.4. Etika prikupljanja /institucije/ /v.takodje "Muzejska institucija"/;
- 3.1.5. Šta sakupljati? Opšta pravila. Specifična pravila prema tipovima muzejskih zbirki;

- 3.1.6. Gde sakupljati? /v. takodje "Etika"/;
- 3.1.7. Kako sakupljati? Predmet. Informacija i dokumentacija;
- 3.1.8. Registrovanje /inventar/. Dokumentacija. Muzej kao institucija;
- 3.1.9. Principi istraživalačkog rada:
 - 3.1.9.1. kao kompletan zbir znanja /jedinstvo/: teoretska struktura naučnog istraživanja, program, metode, saopštavanje rezultata,
 - 3.1.10. Povezanost: naučna misao - muzeološki rad. Uticaj na muzejsku zbirku, na muzeološki i naučni program, na opšti plan;
 - 3.1.11. Muzej kao centar za naučna istraživanja;
 - 3.1.12. Saopštavanje naučne informacije u okviru muzeja. Razne kategorije:
 - 3.1.12.1. muzejske zbirke: pokretna dobra, nepokretna dobra, potrošna dobra,
 - 3.1.12.2. njihovo rasporedjivanje u muzejskom prostoru: čuvanje /prostorije za depoe, izložbeni prostori/, dokumentacija itd.

3.2. Zaštita

- 3.2.1. Opšta filozofija. Definicija. Uloga. Održavanje. Povezanost: muzej - zaštita;
- 3.2.2. Muzejski predmeti: depoi i muzejska sredina. Činioci koji mogu značiti rizik i njihova kontrola;
- 3.2.3. Ispitivanje predmeta. Promene. Falsifikati;
- 3.2.4. Obrada. Mesto: na terenu, u muzeju;
- 3.2.5. Konzerviranje, restauriranje i etika restauriranja;
- 3.2.6. Nepokretna dobra; zgrade i istorijski spomenici;

3.2.7. Teritorije: prirodni parkovi. Arheološka nalazišta;

3.2.8. Potrošna dobra.

3. Muzej i baština /Drugi deo/

3.3. Muzejska publika

3.3.1. Postoji li "opšta publika" muzeja?

3.3.2. Muzeji i najmladji;

3.3.3. Muzejski posetioci školskog uzrasta;

3.3.4. Muzeji i univerzitetski studenti;

3.3.5. Društvo prijatelja muzeja;

3.3.6. Muzej i društva studenata i naučnika;

3.3.7. Fizički hendikepirani;

3.3.8. Slepí;

3.3.9. Gluvi;

3.3.10. Muzeji i mentalno zaostali;

3.3.11. Muzejske usluge za starije osobe;

3.3.12. Muzeji i manjinske grupe.

3.4. Prezentacija

3.4.1. Filozofska osnova i cilj muzejske izložbe;

3.4.2. Uloga muzeologa, kustosa, muzejskog pedagoga, dizajnera i drugih specijalista za programiranje i izvedbu izložaba;

3.4.3. Opis i scenario izložbe;

3.4.4. Muzeološki tekstovi, etikete;

3.4.5. Stalne postavke; da li treba da budu stalne?

3.4.6. Izložba zasnovana na disciplini muzeja;

3.4.7. Geografska regija, osnova za interdisciplinarnu izložbu;

- 3.4.8. Presentacija studijskih zbirki;
- 3.4.9. Problem prezentacije u muzejima za umetnost;
- 3.4.10. Mesto povremene izložbe u programu muzeja;
- 3.4.11. Makete, kopije i diorame u muzejskoj izložbi;
- 3.4.12. Pokretni muzej;
- 3.4.13. Muzej komune ili četvrti;
- 3.4.14. Muzej u dvo ili višejezičnoj komuni;
- 3.4.15. Audiovizuelna pomagala;
- 3.4.16. Presentacija u muzeju na slobodnom prostoru;
- 3.4.17. Muzeji i prirodni, arheološki i istorijski parkovi i spomenici;
- 3.4.18. Evaluacija elementa izložbe.

3.5. Animacija i vaspitanje

- 3.5.1. Filozofija i praksa animacije u muzeju /predgovor/;
- 3.5.2. Redovan vaspitni program u muzeju;
- 3.5.3. Posudjivanje eksponata i izložaba školama;
- 3.5.4. Slobodan i rekreativan vaspitni program za decu;
- 3.5.5. Vaspitanje odraslih u muzeju;
- 3.5.6. Priredjivanje koncerata i predavanja;
- 3.5.7. Muzeji i razvoj naučnih istraživanja na terenu;
- 3.5.8. Muzeji i urbanizam.

3.6. Difuzija

- 3.6.1. Odgovornost muzeja u difuziji informacija /predgovor/;
- 3.6.2. Muzej i kampanja za alfabetizaciju;
- 3.6.3. Muzej kao izdavač;
- 3.6.4. Saradnja sa univerzitetskim i komercijalnim izdavačima za objavljivanje muzejskih publikacija;

- 3.6.5. Uloga godišnjeg izveštaja u difuziji informacija;
- 3.6.6. Da li studiozni katalog ili publikacija o istraživanju;
- 3.6.7. Prospekti, leci i informativni vodiči;
- 3.6.8. Bilten i propagandni materijal;
- 3.6.9. Inovacija u muzejskim publikacijama; minijaturizacija i objavljivanje kataloga preko kompjutera;
- 3.6.10. Vizuelna informacija: razglednice, fotografije, dijazpozitivi u boji;
- 3.6.11. Film, zvučne i vizuelne trake;
- 3.6.12. Suveniri i kopije;
- 3.6.13. Muzejska prodavnica; praktična i etička raznišljanja;
- 3.6.14. Veze sa publikom: propaganda za izložbe i specijalne priredbe;
- 3.6.15. Veze sa publikom: mediji masovne komunikacije;
- 3.6.16. Muzej i lokalna radio-stanica i televizija;

3.7. Dokumentacija

- 3.7.1. Uvod: definicija, domet, opšti principi;
- 3.7.2. Potreba za dokumentacijom:
 - 3.7.2.1. unutrašnja. Za razne specijaliste muzeja: kustosa, konzervatora, pedagoga. Terminologija;
 - 3.7.2.2. spoljna, za administraciju, za organe upravljanja, za širu javnost;
- 3.7.3. Sistem klasifikacije i nauka o sistemima;
- 3.7.4. Direktna dokumentacija o predmetu u zbirci:
 - 3.7.4.1. osnovni elementi: identifikacija, registrovanje kod ulaza itd., katalog, dosije o istoriji predmeta, zbirke /prethodno konzerviranje itd./;

- 3.7.5. Indirektna dokumentacija o predmetima u zbir-
ci: bibliografija, biblioteke, arhivi;
- 3.7.6. Problem stvaranja adekvatne dokumentacije;
- 3.7.7. Tehnika informatike.

4. Muzej i arhitektura

- 4.1. Opšte planiranje novih zgrada za muzej;
- 4.2. Stare zgrade preuređene za muzej;
- 4.3. Istorijska zgrada kao exponat;
- 4.4. Uporedjenje između 4.1. i 4.3.;
- 4.5. Lokacija muzeja i tačan položaj;
- 4.6. Unutrašnja organizacija prostora /"ekogram"/;
- 4.7. Površina i zapremina pojedinih prostorija i
službi; cirkulacija, itd.;
- 4.8. Korišćenje prostora u zgradi i izvan nje;
- 4.9. Mogućnosti menjanja strukture, adaptacije i
proširenja u buduće;
- 4.10. Atmosferski uslovi: vlaga, temperatura, svetlo
itd. s obzirom na eksponate i posetioce;
- 4.11. Sigurnost: kradja, vandalizam, oštećenje, po-
žar;
- 4.12. Oprema i nameštaj;
- 4.13. Opšte estetsko "osećanje" ili utisak koji čini
zgrada.

5. Institucija muzeja

- 5.1. Status: državno, regionalno i lokalno zakono-
davstvo;
- 5.2. Medjunarodne konvencije;
- 5.3. Osnivač i organi kontrole muzeja: državni or-

- gani, regionalni i lokalni, građski, privatni /više članaka/;
- 5.4. Priroda vlasništva zbirke ili predmeta; koncept neotudjivosti;
 - 5.5. Pokloni, posudjivanje, razmena itd.;
 - 5.6. Povratak kulturnih dobara;
 - 5.7. Opšta i kulturna politika muzeja;
 - 5.8. Finansijska baza i izvori /više članaka/;
 - 5.9. Unutrašnja organizacija, struktura i politika /"organigram"/;
 - 5.10. Rekrutovanje kadrova;
 - 5.11. Priprema kadrova;
 - 5.12. Rukovodjenje i kontrola personala;
 - 5.13. Razmena kadrova;
 - 5.14. Zdravlje i sigurnost personala i publike;
 - 5.15. Finansijsko poslovanje, budžet, finansijska kontrola;
 - 5.16. Administrativna i tehničke službe;
 - 6.17. Održavanje i sigurnost;
 - 5.18. Radionice;
 - 5.19. Biblioteke muzeja;
 - 5.20. Interna dokumentacija i muzejski arhiv;
 - 5.21. Statistika;
 - 5.22. Razmena informacija muzeja i drugih ustanova;
 - 5.23. Profesionalna etika;
 - 5.24. Institucionalna etika;
 - 5.25. Politika akvizicije /videti i 3.1./;
 - 5.26. Nacionalni, arheološki i istorijski parkovi i spomenici.

6. Zaključak: budućnost muzeja

- 6.1. "Kriza" muzeja;

6.2. Novi problemi:

- zagađivanje i životna sredina,
- sporazumevanje medju narodima,
- borba protiv rasne diskriminacije,
- borba protiv eurocentrizma u kulturi,
- napredak tehnike;

6.3. Filozofija muzeja budućnosti;

6.4. Novi koncepti i novi tipovi muzeja za budućnost;

6.4.1. Ideološka perspektiva;

6.4.2. Tehnička perspektiva.